

LEONARD GÓRKA SVD

Lublin

TEOLOGIA ODNOWY KOŚCIOŁA LOKALNEGO

Pavel A m b r o s. *Kam směřuje katolická česká církev? Teologie obnovy místní církve v Čechách a na Moravě, její základní pastorační postoje a orientace pro třetí tisíciletí*. Velehrad: Refugium Velehrad-Roma 1999 ss. 370.

Prezentowane studium, Autora należącego do młodej generacji teologów czeskich, jest pierwszą próbą systematycznego przedstawienia wzajemnych powiązań między kulturowymi ambicjami społeczeństwa czeskiego a wartościami i działalnością Kościoła katolickiego. Przewyciężenie narodowego egoizmu jest, zdaniem Autora, ściśle związane z religijnymi podstawami kultury, określanymi też jako uznanie prawa do niezależnej egzystencji drugiego człowieka. Tu Autor zbliża się do analogicznej postawy W. Sołowjowa.

1. Uzdrowienie historycznej pamięci i pojednanie z nią może się dokonać, pisze P. Ambros, jedynie na fundamencie przebaczenia i „paschalnej przemiany” Wolność, przemiana wewnętrzna, kreatywność i nieśmiertelność człowieka otwierają fundamentalne społeczne tematy dla teologicznej refleksji – podpowiada Autor. Uczestniczenie w uniwersalnych problemach współczesnej Europy jest określane w tej pracy przez pryzmat wartości tradycji cyrylometodiańskiej, czeskiej i światowej refleksji teologicznej oraz duchowości chrześcijańskiego Wschodu. Cały tok myślenia Autora oparty jest przede wszystkim na przemyśleniach wielkiego teologa czeskiego Tomáša Špidlika. P. Ambros zarysowuje podstawy pastoralne i wskazania praktyczne dla czeskiego Kościoła katolickiego na trzecie tysiąclecie. Zaproponowana teologia odnowy staje się jednocześnie ważnym materiałem do dalszej dyskusji, odbywającej się w ramach plenarnego Synodu katolickiego Kościoła w Czechach, nad jego miejscem w tworzącym się nowym społeczeństwie europejskim.

2. Potrzeba systematycznego opracowania dróg odnowy Kościoła katolickiego w Czechach i na Morawach jawiła się już jako naglące zadanie od 1989 r. Dzięki studiom przeprowadzonym w latach 1991-1995 na Papieskim Instytucie Wschodnim w Rzymie udało się Autorowi nakreślić zarys tej odnowy, który dla wielu był więcej niż zaskakujący. Na nowy sposób P. Ambros pokusił się o scharakteryzowanie czeskiego Kościoła jako Kościoła cyrylometodiańskiego. Jest to założenie dosyć kłopotliwe i przyjmowane raczej z rezerwą. Mimo to Autor skutecznie usiłuje wykazać, że poprzez odnowę cyrylometodiańskiej tradycji Kościół katolicki w Czechach i na

Morawach może odnaleźć konkretny wyraz dzisiejszego i przyszłego swego postania. Swój wywód Autor przeprowadza w pięciu rozdziałach przedstawiając: panoramę tendencji kulturowych współczesnego społeczeństwa czeskiego; teologiczno-duchową analizę antynomii czeskiego myślenia; kulturowe tendencje czeskiego społeczeństwa a nauczanie Kościoła powszechnego; odnowę cyrylometodiańskiej tradycji w czeskim Kościele katolickim; pastoralne konsekwencje odnowy Kościoła w Czechach i na Morawach. Całość wywodu zamyka obszerna bibliografia przedmiotowa, obejmująca na 68 stronicach ponad 1400 pozycji.

3. Kościół lokalny Autor przedstawia jako konkretną społeczność ludu, która jest „zjednoczona jednością Ojca i Syna i Ducha Świętego” (KK 4) i ukształtowana przez misyjne posługiwanie świętych Cyryla i Metodego. Ten to właśnie „lud”, czyli „część składowa narodu” [(*sou*)-*část národa*], jest zjednoczony z Kościołem powszechnym, a jego właściwym powołaniem jest udział w jedności między Wschodem i Zachodem. Ponieważ społeczność ta ma charakter osobowy, odnowa Kościoła jest opisana jako zadanie natury duchowej. W swojej pracy Autor chce ukazać podstawowe elementy tej odnowy. W całym studium dostrzec można bogate odniesienia do duchowości chrześcijańskiego Wschodu. Odnowa Kościoła znajduje nadto swoją weryfikację w „inkulturacji” i „nowej ewangelizacji”, ponieważ odnowa jest pełna tylko przy założeniu, że prowadzi Kościół ku takiej odnowie, która przejawia się również na zewnątrz i jest zdolna przemienić swoje otoczenie. Tego rodzaju odnowa ma swoje konkretne odniesienia do współczesnego postania katolickiego Kościoła w Czechach i na Morawach.

4. Z szeroko dokumentowanej analizy wartości kulturowo-religijnych wyływa pięć podstawowych tendencji współczesnej kultury czeskiej, a mianowicie: zagadnienie narodowej tożsamości i uniwersalnego powołania, problem historii i pojednania, relacji osoby ludzkiej do społeczności, problem wartości etycznych oraz rozróżnienie kryteriów moralnych. Recenzowana rozprawa stawia sobie za cel odnalezienie w duchowości chrześcijańskiego Wschodu tego wszystko, co można zaproponować Kościołowi łacińskiemu, a konkretnie lokalnemu Kościołowi w Czechach i na Morawach, celem rozwiązania własnych problemów. Kiedy jesteśmy świadomi zarzutów, które płyną z zakłopotania czeskiego Kościoła wobec dziedzictwa wschodniej tradycji i jej obecności w jego życiu, wiemy, iż chodzi o przyczyny natury psychologicznej i kulturowej niedawnej przeszłości całej Wschodniej i Środkowej Europy, identyfikowane często z chrześcijańskim Wschodem. Autor jest także świadom tradycyjnych zarzutów, obecnych zarówno we wschodniej, jak i zachodniej refleksji teologicznej, którą cechują po obu stronach wzajemna niewrażliwość i uprzedzenia. Dlatego uważa za słuszne postawienie tezy, że istnieje możliwość wsparcia tradycji łacińskiej lokalnego Kościoła przez wschodnią tradycję chrześcijańską.

W takim też sensie Autor stawia tezę, że Kościół w Czechach i na Morawach może odnaleźć w nowej artykulacji tradycji cyrylometodiańskiej swoje postanie i rozwiązanie aktualnych problemów czeskiego społeczeństwa. Tezę swoją opiera na

nauczaniu dokumentów Soboru Watykańskiego II: Konstytucji dogmatycznej o Kościele *Lumen gentium*, Dekretu o ekumenizmie *Unitatis redintegratio*, a przede wszystkim na treści Dekretu o Kościołach Wschodnich *Orientalium Ecclesiarum*. Na podstawie zaś encykliki „słowiańskiej” *Slavorum Apostoli* i listu apostolskiego *Orientalium Lumen* oraz innych dokumentów Urzędu Nauczycielskiego Kościoła ukazał wkład duchowości słowiańskiego Wschodu chrześcijańskiego dla posłania Kościoła w Czechach i na Morawach w odnowionej tradycji cyrylometodiańskiej, która powinna poszukiwać odpowiedzi na współczesne wyzwania społeczeństwa czeskiego, wyrażających się w aktualnych tendencjach kulturowych.

Komplementarną dla dokumentów ogólnokościelnych część stanowią bogate treści czerpane z duchowości chrześcijańskiego Wschodu słowiańskiego, ukazywane za pośrednictwem prac prof. Tomaša Špidlika SJ. I tak, przykładowo, pojęcie osoby, tradycji oraz teologiczny wymiar kultury, szeroko omawiane przez rosyjskich autorów prawosławnych, mogą się przyczynić, zdaniem Autora, do nowej artykulacji posłannictwa lokalnego Kościoła w Czechach i na Morawach, i to nie jako wkład zewnętrzny, ale jako depozyt, który jest własną wartością tegoż Kościoła. Z drugiej strony również tradycja cyrylometodiańska jest dzisiaj rozumiana w kontekście „nowej ewangelizacji” Natura przemian kulturowych wskazuje, że sama kultura jest przygotowana na to, aby nawiązywać więź z podstawowymi, komplementarnymi elementami duchowości chrześcijańskiego Wschodu słowiańskiego.

Autor pisze w zakończeniu, że ma świadomość, iż dla studium chrześcijańskiego Wschodu zarysowują się nowe horyzonty. Tego rodzaju studium otwiera mianowicie możliwość pogłębionych badań międzykulturowych. Dialog, jaki przez to powstaje między kulturami a religiami, rozwija się wewnątrz kultur i chrześcijańskich tradycji. W ten sposób przeprowadzona zostaje droga od wzajemnego poznania ku spotkaniu między Zachodem a Wschodem, we wzajemnym szacunku i współdziałaniu nad zagadnieniami, które dzięki wielkiemu zaangażowaniu będą służyć obu stronom. W ten sposób, zdaniem Autora, zbliża się godzina tak bardzo oczekiwanej jedności. Kościół w Czechach i na Morawach poprzez odnowę cyrylometodiańskiej tradycji może odnaleźć w niej swoje specyficzne powołanie.

Na kanwie postawionych tez i propozycji nasuwa się jednak pytanie o rolę, jaką w świadomości narodowo-historycznej Czech i Moraw odegrały, poza tradycją cyrylometodiańską, takie przeciwstawne sobie warstwy tradycji jak: tradycja świętowacławska, tradycja husycko-bracka, tradycja świętojańska (Jan Nepomucen) czy nawet odrodzeniowo-masarykowa. Autor rozprawy nie poświęca im większej uwagi. Czyni to świadomie, dowartościowując, jak sądzę, jedynie najstarszą warstwę owej świadomości, która ukształtowała się pod wpływem ewangelizacyjnej i kulturowej działalności Nauczycieli Słowiańskich – świętych Cyryla i Metodego. A należy dodać, iż ta właśnie działalność była najbardziej uniwersalna i otwarta na pojednanie tego, co ogólne, z tym, co partykularne. Należy jedynie życzyć Autorowi, aby jego praca stała się zaczynem głębszej refleksji nad kierunkiem rozwoju Kościoła katolickiego w Czechach i na Morawach w związku z dyskusją prowadzoną przy okazji plenarnego synodu kościelnego.